

Література

1. Вегасов В.М. Проблеми навчання у вищій школі. –К.: Вища школа, 1997 –97с
2. С. Вітвіцька. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316с.
3. М. Кларин Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта – М: Знание, 1989 – 80с.
4. О.Корсакова. про технологію диференційованого навчання//Рідна школа – вересень – 2001 – с.44-46.
5. Кузьмінський А.І. Європейська кредитно-трансферна система і міжнародна мобільність студентів. Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2008. – 24с. – С.14-15, 16-19.
6. Пащенко М.І. Вплив модульного навчання на виховання самостійності учнів у навчанні. “Виховання в сучасному освітньому просторі. Інститут проблем виховання НПН України, – 1997, – с. 120
7. Романова Г.М. Особливості підготовки викладачів до застосування кредитно-модульної системи навчання. – Педагогіка вищої та середньої школи: Зб.наук.праць/ Гол.редактор – д.пед.н., професор В.К.Буряк – Кривий Ріг: КДПУ, 2007. – Вип.19. – 390 с.- С.8.

Резюме. У статті розглядаються різні погляди науковців на реформу в освіті, а саме недоліки та переваги кредитно-модульної системи навчання. Визначаються завдання, які необхідно вирішити для повноцінного функціонування даної системи.

Резюме. В статье рассматриваются различные взгляды ученых на реформы в образовании, а именно достоинства и недостатки кредитно-модульной системы образования. Определяются задачи, которые необходимо разрешить для успешного функционирования данной системы.

Summary. Different points of view of educational reforms that is advantages and disadvantages of credit-module system of education are considered. Tasks which have to be solved for better functioning of the system are determined.

**Г.В.ОНКОВИЧ,
Т.М.БОРКО**

РОЗВИТОК ЛІНГВОРЕДАКТОРСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ РЕДАКТОРОВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ПЕРЕКЛАДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Поняття „особистість”, яке розглядається фахівцями різних галузей, має багато визначень. Особистість є не тільки продуктом, але й суб’єктом суспільних відносин. „Вона засвоює в специфічній формі соціальний вплив, ролі, переконання, а також відбиває одно-

часно свій внутрішній світ в установках, поведінці і ставленнях до інших людей і суспільних інститутів”. [1, с.243; 6, с.158-159]. Це – суспільний образ конкретної людини, який зумовлюється незалежністю її від якої-небудь верстви, групи чи класу. „Сутність особистості як суспільної істоти – її соціальна якість, що сформувалась у тісній взаємодії з соціальним середовищем. В типологічному плані особистість – це узагальнений образ, набір соціальних якостей, необхідних для виконання певних специфічних функцій. У змістовному аспекті особистість пояснюється багатопланово. Так, якщо філософія розглядає особистість з точки зору її сутності, то соціологія – з боку її суспільних функцій; соціальна психологія – як члена групи, а психологія вивчає системну якість, набуту індивідом у спілкуванні” [1, с. 243, 6, с.158-159]. З точки зору педагогіки і психології особистість – це „певне поєднання психічних (включаючи психофізіологічні і соціально-психологічні) властивостей: спрямованості (потреби, мотиви, інтереси, світогляд, переконання тощо), рис темпераменту й характеру, здібностей, особливостей психічних процесів (відчуття, сприймання, пам’яті, мислення, уяви, уваги, емоційно-вольової сфери

До того ж особистість може розглядатися як характерний спосіб мислення та пристосування до навколишнього середовища [1; 6]. Набули поширення й нині звичними сприймаються поняття „комунікативна особистість”, „мовна особистість”, „особистість педагога”, „особистість лікаря” тощо у словосполученні зі словом „формування”. А йдеться ж про РОЗВИТОК людини, про ПЛЕКАННЯ особистості. Ми можемо сформувати ремісника, який відповідатиме певним шаблонам. Однак творчий ремісник обов’язково „вишлекає” з себе творчу особистість з індивідуальним стилем у своїй діяльності. Освіта ж має ставити завдання не так про формування, як плекання особистості. І поки ми не відійдемо від звичного „формування” й не перейдемо до *плекання* особистості, можна не сподіватися на прогрес у підготовці фахівців, особливо – коли йдеться про підготовку фахівців творчих спеціальностей.

На нашу думку, на часі внести корективи до педагогічного поняття „формування” й вживати його у тому разі, коли йдеться про початковий етап опанування певними вміннями та навичками, про надання їм „твердої” форми. Коли ж йдеться про творчість, доцільно підшукати відповідніший термін.

Процес розвитку особистості набуває особливого значення в студентські роки, коли людина починає виокремлювати себе як об’єкт самопізнання, самовиховання і професійного самовдосконалення. Багатоманітність функцій і ролей, які доводиться виконувати особистості, створюють її структуру. Саме у роки студентства людина починає усвідомлювати себе як Особистість із розмаїттям функцій і ролей. У цей час змінюється мета навчання, якою є професійно орієнтована сукупність знань, умінь і навичок при вільному, творчому розвитку особистості людини-фахівця. У цих умовах на перший план виступає набуття професійних якостей фахівця, яке досягає найбільшого ефекту при дбайливому ставленні до цього процесу.

Сучасний редактор, наприклад, сьогодні поєднує в собі риси і мовної, і комунікативної, і літературної, і культурної особистості. Редагування щонайперше нале-

жить до сфери літературно-художньої комунікації, отже творення мовної особистості у працівників цієї сфери є творенням, чи не в першу чергу, літературної особистості.

Успішна участь особистості в суспільних процесах, задоволення власних потреб значною мірою залежить від здатності до ефективної комунікації. Дослідники говорять про формування *комунікативної особистості* – людини, яка „володіє вміннями й навичками вільного, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності” – має забезпечити загальноосвітня школа. Саме на це орієнтують Концепція мовної освіти 12-річної школи, розроблена Лабораторією навчання української мови Інституту педагогіки АПН України, Програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів за редакцією Л.Скуратівського, провідні лінгводидакти. З огляду на те, що „*комунікативна особистість* – це особистість, яка розглядається з погляду її готовності та здібностей до мовленнєво-комунікативної діяльності”, компетенція якої виявляється „в сукупності тих знань, умінь і навичок, що формуються в процесі навчання української мови й забезпечують її опанування”, зауважимо, що формування мовленнєво-комунікативних умінь є одним із аспектів розвитку творчої *мовної особистості*, яка „виявляє високий рівень комунікативної компетенції, любить, шанує та береже рідну мову, є відкритою для розвитку й удосконалення власного мовлення в усіх його формах, видах, стилях, жанрах” середовища [5, с.61 – 65.]. Безперечно, мовленнєво-комунікативні вміння учнів основної школи стають підмурком для формування літературної особистості у вищій школі. Вочевидь, складові, котрі б характеризували як літературну особистість майбутнього літературознавця, перекладача, журналіста, філолога-текстознавця, різнитимуться.

Дослідженню різних аспектів становлення мовної особистості в останні роки приділено досить багато уваги. Розглядалися, зокрема, лінгвістичні, психологічні, соціальні фактори [7]. Це поняття відкривало нові можливості для подальшого дослідження функціональних особливостей мови, мовної діяльності, комунікативного простору та багатьох інших теоретичних і прикладних аспектів лінгвістики. Йшлося про структуру мовної особистості, про творення образу автора, визначалось поняття національної мовної особистості, аналізувались співвідношення лексики мови й тезаурусу, виявлялась мовна особистість у художніх текстах, соціопсихологічні особливості мовної особистості епохи тощо. Ґрунтовно аналізуючи наукові надбання вчених, Таміла Груба визначила національно-мовну особистість як людину, „що має ґрунтовні лінгвістичні знання з мови в поєднанні з її національними особливостями, володіє високим рівнем комунікативних умінь та мовною стійкістю, любить і поважає мову свого народу, вважає її частиною свого світогляду та світосприйняття” [2, с.153 – 156.], у зв’язку з чим розглядала й соціолінгвістичні передумови засвоєння учнями української мови. До того ж при плеканні мовної особистості дитини доцільно розвивати мовне чуття, враховувати культурологічний фактор, орієнтуватися на морально-етичні цінності свого народу.

Щодо сфери літературно-комунікативної комунікації поняття „мовна особистість” набуває статусу „літературної особистості”. Безперечно, мовленнєво-комунікативні

вміння учнів основної школи стають підмурком для формування літературної особистості у вищій школі. Вочевидь, складові, котрі б характеризували як літературну особистість майбутнього літературознавця, перекладача, журналіста, філолога-текстознавця, письменника чи актора різнитимуться.

Зауважимо, що поняття „літературна особистість” у науковій літературі тільки-но активізується, хоча „феномен літературної особистості, її становлення, діалектичне співвідношення з біографічною особистістю письменника привертало увагу мислителів. Створення адекватної теорії літературної особистості є одним із важливих завдань сучасної філологічної науки. Й саме на це необхідно звертати увагу у процесі підготовки редакторів. Адже професійна компетентність редактора потребує розвинених умінь з редагування власного і чужого текстів з метою кращого вираження його змісту, мовного оформлення, зі створення текстів, багатих на засоби виразності, з умінь будувати висловлювання відповідно до законів логічного мислення тощо.

У судженнях про літературну особистість – поряд із традиційним літературознавчим підходом – увагу привертає *лінгвориторичний підхід*, котрий, на думку його розробників, дає можливість зануритись під зовнішній шар літературної особистості, безпосередньо виражений в художній тканині її творів (концептуальне багатство, стильова своєрідність, мовна майстерність і т. ін.), у те, що визначає власне феномен літературності. Структура мовленнєвої особистості, котра розробляється в межах антропоцентричної лінгвістики, виступає психолінгвістичним ядром-інваріантом літературної особистості. У зв'язку з цим А.А.Воржбитова наголошує, що літературна особистість володіє: 1) асоціативно-вербальною мережею, яка детермінує її ідіостиль; 2) тезаурусом, який конститує ціннісну ієрархію понять, ідей, концептів, світоглядних настанов, ідеологічних стереотипів, котрі в сукупності утворюють лінгвориторичну картину світу літературної особистості. Її (картину) можна уявити як ідіолектно структуровану базу даних у рамках етнолінгвістичного космосу; 3) прагматиконом, домінуючою діяльнісно-комунікативною потребою якого виступає прагнення до творчої самоактуалізації [3]. При цьому дослідники зазначають, що художник слова є сильною мовною особистістю, тобто такою, яка володіє – інтуїтивно чи свідомо – високою лінгвістичною компетенцією. Остання, як було показано раніше, структурується відповідно до потреб, що пред'явлені до мовленнєвої особистості етапами універсального ідеомовоциклу. Впроваджені як універсальні в рамки ідеомовоциклу етапи орієнтування і редагування також являють собою не тільки дискурсивний план: їх експлікаторами на текстовому рівні є обумовлені цілями комунікації жанрова форма, способи адресації, домінуючі стиль і тип мови в першому випадку і наявність, крім підсумкового тексту, чорнових редакцій, котрі дозволяють простежити процес лінгвориторичної рефлексії у другому випадку.

Механізми реалізації лінгвориторичної компетенції літературної особистості, що виступають у реальному мисленнєвомовленнєвому процесі як єдині психолінгвістичні утворення, вже розглянуті А.А.Ворожбитовою [3, с. 36 – 41.]. Дослідниця перераховує їх і відзначає деякі специфічні моменти процесу літературної творчості:

- *орієнтувальний*, на базі якого зріє задум майбутнього твору і в процесі сприйняття життєвого матеріалу накопичуються необхідні для реалізації цього задуму елементи;
- *інвентивний*, який обумовлює когнітивно-експресивну стратегію мисленнєво-мовленнєвої діяльності літературної особистості щодо відбору та сортування змістовних компонентів твору;
- *диспозитивний* як провідник комунікативної стратегії, який враховує фактор адресата, об'єктивні закони сприйняття і на цій основі формує архітектоніку твору;
- *елокутивний*, завдяки якому конструюється парадигматика і синтагматика мовленнєвого шару в межах функціонально-метаболичної стратегії мовленнєвої особистості, яка обумовлює специфіку її ідіостилю. (Нагадаємо в зв'язку з цим, що С.Г.Ільєнко підкреслює аспектистність виноградівського бачення автора і аналізує три таких аспекти: 1) загальнометодологічний, 2) функціонально-стилістичний, пов'язаний із характеристикою літературних шкіл; 3) конкретно текстотворювальний) [4, с.41–43];
- *редакційно-рефлексивний* як здійснення поточного (інвективного, диспозитивного, елокутивного) та підсумкового редагування, а також і посткомунікативного – у разі наявності зворотнього зв'язку з читачами і внесення автором змін у літературний твір, що були викликані неврахованими раніше особливостями сприйняття читацькою аудиторією;
- *мнемонічний* (діалектична взаємодія короткотривалої і довготривалої пам'яті, активізація її глибинних пластів у процесі роботи над літературним твором);
- *акціональний*, що відповідає за безпосередній процес написання (друкування) твору, а також промовляння вголос або читання – цілих або окремих фрагментів і т. ін.;
- *психориторичний* (у разі можливості оберненого зв'язку з адресатом, наприклад, при читанні фрагментів рукописів на літературних зустрічах, обговоренні нового твору на читацьких конференціях тощо).

Типологія літературної особистості, запропонована А.А.Ворожбитовою, відповідно до типів дискурсивно-текстотвірного процесу, це – «ритори з яскраво вираженою поетичною або прозаїчною орієнтацією, а також змішаного типу» [3]. На її думку, категорія *літературна особистість*, на відміну від *мовної особистості*, передбачає специфічні нашарування у вигляді професійної, що значно перебільшує звичний рівень лінгвориторичної компетенції, котра реалізує той чи інший тип ідеомовленневоциклу, і співвідношення даних категорій подається за формулою: $МО+ЛРК+РС+ЛС=ЛО$, тобто мовна особистість + лінгвориторична компетенція (тип ідеомовленневоциклу) + риторський статус + літературний статус = літературна особистість (з її діалектичними гранями „суб'єкт мовлення – образ автора”).

Зауважимо, що дослідники при розгляді складників «літературної особистості» розглядають її як феномен індивідуального художнього стилю, пов'язаного з *образом автора*, тобто орієнтовані насамперед на письменників. Проте ми переконані, що літературознавець, журналіст, перекладач, редактор також належать до «літературних особистостей» з притаманними цим професіям особливостями.

Ми могли б прийняти словосполучення «літературна особистість» як таке, що цілком відповідає освітнім орієнтирам у підготовці редакторів. Проте, запропоновані Ворожбитовою типи «прозаїчний» та «поетичний» та її моделі в рамках лінгвориторичної парадигми підвели нас до розуміння, що у нашому випадку (йдеться про підготовку редакторів) доцільно говорити про те, що мовна особистість щодо сфери літературно-художньої комунікації набуває статусу літературної особистості з високою *лінгворедакторською компетенцією*.

Безумовно, в чомусь лінгвориторична картина світу літературної особистості збігається з лінгворедакторською. У контексті нашого дослідження – і поготів, адже з «деяких специфічних моментів» [3] процесу літературної творчості виокремлено й редакційно-рефлексивний.

Лінгворедакторський аспект літературної особистості, на нашу думку, може бути предметом дослідження і літературознавства, і текстознавства, і журналістикознавства, і перекладознавства, і теорії редагування... Ми ще раз звертаємо увагу дослідників на актуальність і перспективність зазначеної проблеми [6].

Література

1. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с. – С. 243.
2. Груба Таміла. Формування національно-свідомої мовної особистості у процесі вивчення української мови // Формування громадянського суспільства в контексті Європейської інтеграції: Збірник наукових праць. – Рівне: МЕРУ імені акад. Степана Дем'янчука, 2005. – 528 с. – С.153-156.
3. Ворожбитова А.А. «Этическое» и «эстетическое» в структуре литературной личности как детерминанте лингвориторической организации текста. Этика и социология текста: Сборник статей научно-методического семинара «TEXTUS». – Вып.10 / Под ред. д-ра филол. наук проф. К.Э.Штайн. – Санкт-Петербург – Ставрополь: Изд-во СГУ, 2004. – С.36-41.
4. Ильенко С.Г. Возвращаясь к концепции образа автора В.В.Виноградова // Русистика: лингвистическая парадигма конца XX века: Матер. науч. конф., посвящ. 80-летию филол. ф-та РГПУ им. А.И.Герцена и 75-летию проф. С.Г.Ильенко (Санкт-Петербург, 17–19 ноября 1998 г.). – СПб., 1999. – С.41-43.
5. Нікітіна А. Актуалізація категоріальних понять тексту як важливий чинник формування мовної особистості // Зб. наук. пр. Педагогічні науки. – Херсон, 2002. – Вип. 31. – С.61-65.
6. Онкович Г.В., Борко Т.В. Лінгворедакторська компетенція у плеканні літературної особистості спеціалістів редакторського фаху // Поліграфія і видавнича справа: науково-технічний збірник. – Львів: УАД, 2007. – Ч.2 (46). – С.172-178.
6. Соціально-політичний словник-довідник / За ред. проф. М.П.Іщенка. – Черкаси: Відлуння, 1999. – 304 с. – С.158-159.
7. Шумарова Н. Мовна компетенція особистості: соціопсихолінгвістичний аспект. – Авто-реф. дис.... докт. філол. наук. – К., 1994. – 48 с.